

II. Karabağ Savaşı Sürecinde Rus Medyasında Erdoğan ve Türkiye

Erdogan And Turkiye In The Russian Media During The 2nd Karabakh War

Hüseyin ALTINALAN*

* Doktora Öğrencisi, Bakü Azerbaycan

Orcid Id: 0000-0002-8786-6654

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:
Hüseyin Altınalan
Azerbaycan Bakü Devlet Üniversitesi
Gazetecilik Fakültesi Azerbaycan

E-posta / E-mail:
altinalanhuseyin@gmail.com

Geliş Tarihi / Recived Date:
16 Mart 2023

Kabul Tarihi / Accepted Date:
6 Haziran 2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf / Citation:

Hüseyin Altınalan "II. Karabağ Savaşı Sürecinde Rus Medyasında Erdoğan ve Türkiye", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt 133, Sayı 263, İstanbul 2023, s. 207-218.

doi: 10.55773/tda.1265701

Bu makale Creative Commons BY-NC-SA 2.0 tarafından lisanslanmıştır. / This article is licensed under a Creative Commons BY-NC-SA 2.0.

Öz

Karabağ'ın işgali ve sonrası her önemli gelişmede Rusya belirleyici rol oynamış, sorunun büyümesinde veya ateşkese varılmasında Moskova'nın izlediği politika etkili olmuştur. Rusya tarafsız olduğu yönünde açıklama yapsa da Ermenistan yanlısı politika izlediği suçlamasıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu çalışmada, Rusya'daki çeşitli medya kuruluşlarının İkinci Karabağ Savaşı sürecinde Türkiye'ye karşı izlediği yayın politikası incelenecektir. Söz konusu medya kuruluşlarının taraflı olup olmadıkları, hangi stratejiyi izledikleri, suçlarken kullandıkları argümanlar ve uyguladıkları psikolojik savaş yöntemleri ayrıntılı olarak ele alınacak, yer geldikçe yorumlamalara yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: II. Karabağ Savaşı, Meyda, Rusya, Erdoğan.

Abstract

Russia played a decisive role in the occupation of Karabakh and in every important development after it, and the policy followed by Moscow was effective in the growth of the problem or in reaching a ceasefire. Although Russia makes a statement that it is neutral, it faces the accusation that it follows a pro-Armenian policy. In this study, the broadcasting policy of various media organizations in Russia against Turkey during the Second Karabakh War will be discussed. Whether the media organizations in question are biased, what strategy they follow, the arguments they use while accusing and the psychological warfare methods they apply will be discussed.

Keywords: 2nd Karabakh War, Media, Russian, Erdoğan.

Giriş

Karabağ sorununun tırmandığı 1990'lı yıllardan ateşkese kadar, sorunla ilgili her önemli gelişmede Moskova yönetimi belirleyici olmuştur.

Uzmanlar, Kremlin'in ateşkes ve barış girişimlerini, problemi çok büyük ölçüde kontrol altında tutma ve istedikleri biçimde geliştirip yönlendirme şeklinde değerlendirmektedir. 27 Eylül 2020 – 10 Kasım 2020 tarihlerinde gerçekleşen II. Karabağ Savaşı'nda işgal altındaki topraklarının tamamını kurtararak sorunu kökünden çözmek için hareketen geçen Azerbaycan'ın son adımını önleyen Rusya'nın söz girişimini de bu çerçevede yorumlamaktadır. Yaklaşık 30 yıl boyunca Ermeni işgali altında bulunan topraklarını özgürleştirmek için attığı adımlarda Azerbaycan'a her türlü desteği veren Türkiye, bu süreçte Rus medyasının ağır itham ve suçlamalarına maruz kalmıştır.

Rus medyası, kendi ulusal kamuoyu, uluslararası kamuoyu ve Azerbaycan kamuoyunun yanı sıra özellikle Gürcistan kamuoyunu etkilemeye yönelik haberler yayımlamış, muharebe boyunca Türkiye ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı suçlayıcı ifadeler kullanmıştır. Savaşın başladığı ilk günkü haberinde Vzglyad, Ankara'yı Güney Kafkasya'da savaş için bahane aramakla suçlamış, muharebe bölgesinde Türkiye'nin resmi haber ajansı Anadolu Ajansı muhabirlerinin bulunmasının tesadüfi olmadığını savunarak ironik bir dille "Sözde Ermeni tarafından sabahleyin 'saldırıya' maruz kalan Türk haber ajansları hariç hiç kimsenin savaşı aydınlatmaya hazır olmadığı ortaya çıktı. Ben olayı şöyle görüyorum: Pazar sabahı barışçıl Türk gazetecileri 'press' yazılı miğferleriyle Kafkasya civarlarında giderken birdenbire saldırıya maruz kalmışlar. Haber manşetlerinde de böyle görülüyor." denilmiştir.

Vzglyad, Ankara'nın Bakü'ye verdiği enformasyon desteğini de "Türkiye tarafından yürütülen yoğun enformasyon savaşı, Ermenilerin provokasyon yapıp yapmadığı sorusuna noktayı koydu." şeklinde yorumlamıştır.

Haberde savaşın Ermenistan ve Azerbaycan arasında olmadığı, bölgeyi kontrol altına almaya çalışan Türkiye'nin hırsları uğruna Azerbaycan'ın fedai rolü oynadığı ifadeleri kullanılarak, hem kendi toplumuna hem uluslararası topluma hem de Azerbaycan kamuoyuna Ankara'nın maksadının yardım olmadığı tezi işlenerek toplumlar ve yöneticiler yönlendirilmeye çalışılmıştır.

Savaş süreci boyunca diğer birçok Rus medya organı da bu çerçevede algı operasyonu yapmış, "gizleme, çarpıtma, manipüle etme, abartma, yalan iddialar yayma, yönlendirme, korkutma ve sindirme" gibi psikolojik hareket yöntemleriyle haberler yayımlamıştır.¹

9 Ekim 2020'deki sayısında Vzglyad gazetesi, Azerbaycan kamuoyunda Türkiye ile ilgili düşmanca hisler oluşturmak istercesine Ankara'ya karşı kara propaganda faaliyeti yürütmüştür.

Azerbaycan'ın daha önce Atina ile hiçbir sorunu olmadığını, dostane ilişkiler içinde bulunduğunu, Yunan vatandaşlarının Dağlık Karabağ'da savaşa katılmasına ülkelerinin de göz yumduğu haberleri sonrası büyükelçilerinin dışişlerine çağrıldığını, ayrıca kısa bir süre önce silah satın almayı planladığı Fransa ile tartışmaya tutuşmasının sebebinin Ankara olduğunu öne süren gazete, "Azerbaycan, Türkiye uğruna yeni düşman ediniyor." ifadesiyle Türkiye'yi suçlamıştır.

¹ Vzglyad (2020). Türkiye Güney Kafkasya'da savaş bahanesi arıyor <https://vz.ru/opinions/2020/9/27/1062492.html> (Erişim Tarihi 27 Eylül 2020)

Gazete, Türkiye'nin yardımlarının Aliyev'i Erdoğan'ın çizgisini takip etmeye zorladığını öne süren Duma Bağımsız Devletler Topluluğu Komitesi Başkan Yardımcısı milletvekili Konstantin Zatulin'in "Bu iki Türk Devleti arasındaki karşılıklı bağımlılık uzun zaman önce zuhur etti. Azerbaycan Türkiye'ye öylesinde derinden bağlı ki şu anda Karabağ'daki savaştan ötürü 'borçlu' duruma düştü. Bakü'nün diğer ülkelerle ilişkilerde Erdoğan'ın baskısıyla Türkiye'nin öncülüğünü takip etmek zorunda kalacağını ihtimal dışı görmüyorum." şeklindeki sözlerini propagandasına dayanak yaptı.²

II. Karabağ Muharebesi sürecinde Ankara'ya karşı kara propaganda faaliyetlerine devam eden Vzglyad, Gürcistan kamuoyununda da Türkiye karşıtı algı oluşturmaya çalışmış, yalan iddialar yayıp, toplumu yönlendirerek korkutma maksatlı olduğu görülen 12 Ekim 2020 tarihli haberinde şu ifadeleri kullanmıştır: Gürcistan, geleceği Dağlık Karabağ ihtilafının çözümüne doğrudan bağlı olan ülkelerden biri. Tiflis'tekiler, Türkiye'nin Kafkasya'daki yayılımının bir sonraki kurbanı olacağını biliyorlar. Fakat bu konuda hiçbir şey yapamıyorlar.

Gazete haberin devamında tahrik edici yaklaşımla, Tiflis'in Bakü yanlısı tavrı almasının asıl nedeninin Gürcistan'ın Türkiye ve Azerbaycan'a bağımlı olmasının yanı sıra Recep Erdoğan ile İlham Aliyev'in açıklamalarının üzerine bir şey söyleyememesinden kaynaklandığını öne sürmüştür.³

13 Ekim 2020 yılında ise "Karabağ'da ateşkesi kim ve neden bozuyor?" başlıklı haberinde uluslararası kamuoyuna yönelik haber/analizinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yeniden Osmanlı İmparatorluğu'nu kurma stratejisi olduğuna ilişkin daha önce haber yayınladığını hatırlatarak, savaşı kızıştıran Ankara'nın hedeflerinden birinin bölgedeki diplomatik rolünü yükseltmek olduğunu iddia etmiştir. Gazete ayrıca Gürcistan ve Azerbaycan kamuoyunu rahatsız eden, endişeye sürükleyen bir dil kullanarak, "Türkiye, Gürcistan ekonomisini işgal etti ve Azerbaycan'ı kontrol ediyor. Fakat bununla birlikte Ankara bölgesel ihtilafların çözülmesine yönelik müzakere formatlarının hiçbirinde ana katılımcı değil." ifadelerini kullanmıştır. Ankara'nın etkin gücü olmadığı ifadesiyle de Türkiye'ye yakınlık duyulmasının da yanlış olduğu algısı oluşturmak istemiştir.

Kafkasya'nın Rusya için olduğu kadar Türkiye açısından hayati öneme sahip olmadığını belirterek, terörizme sponsorluk etmekle itham ettiği Ankara'ya Kremlin'in ihtiyacı bulunmadığını savunmuş, böylece Moskova'yı Türkiye'den uzaklaştırmayı amaçlayan mesaj vermek istemiştir.

Moskova'yı tarafları barıştırmak için çaba sarf etmekle, Türkiye'yi ise tam tersine Ermeni sorununun "tamamen çözümü" adına azami şekilde savaşı kızıştırmakla suçlamıştır. Türkiye'nin daha sonra Kuzey Kafkasya'daki çatışmaları ve gerginliği körükleyerek Moskova'yı Kafkasya'dan çıkarıp "Rusya

² Vzglyad (2020). Türkiye uğruna Azerbaycan yeni düşmanlar edinmeye başladı <https://vz.ru/world/2020/10/9/1064410.html> (Erişim Tarihi: 9 Ekim 2020)

³ Vzglyad (2020). Gürcistan, Türkiye'nin Kafkasya'daki bir sonraki kurbanı olacak ВЗГЛЯД / Грузия станет следующей жертвой Турции на Кавказе: Автор Геворг Мирзаян (vz.ru) Erişim Tarihi: 12 Eylül 2020

sorununu” çözmeyi planlığı şeklinde iddiasını sürdürmüştür. Gazete, Rus kamuoyunda Türkiye’yi ülkelerine karşı gizli ajandası olmakla suçlayarak algı operasyonu yapmaya çalışmıştır.⁴

Rus kamuoyuna yönelik Türkiye’ye karşı bir diğer kara propaganda hedefli haberinde Vzglyad gazetesi, Azerbaycan’ın art arda zaferler kazandığı günlerde, 2 Kasım tarihli sayısında Dağlık Karabağ’ın Azerbaycan’ın hakimiyetine geçmesinin önlenmesi gerektiğini, zira bölgenin Ermenistan’da kalmasının Rusya’nın güvenliği açısından önemli olduğunu savunmuştur.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev’in Türkiye Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu ile görüşmesinde, Karabağ’da 200 yerleşim biriminin kurtarıldığını, ülkenin toprak bütünlüğünü sağlamak için taarruza devam edileceği ifadesi hatırlatılan haberde “Olayların bu şekilde gelişmesi Rusya’nın stratejik çıkarlarına ters düşüyor. Ermeniler ve Türkler arasında etnik ihtilaf nasıl gelişirse gelişsin bizim açımızdan tanınmayan Dağlık Karabağ Cumhuriyeti’nin muhafazası oldukça önemli. Aksi takdirde NATO kolayca Hazar Denizi’ne çıkacak.” denilmiştir.

Rusya’ya karşı Kuzey Atlantik Paktı tehdidi bulunduğunu belirten gazete, “Bakü NATO’ya öylesine alınmayacak, bildiğiniz kolundan kapıp içeri alacaklar.” ifadelerini kullanan gazete yorumlarını şu şekilde sürdürmüştür:

“Azerbaycan’ın üyeliği Brüksel açısından eski Yugoslavya’nın tüm parçalarından çok daha değerli olacak. Bakü, Atlantikçilere kendilerinde olmayan şeyi, Hazar Denizi’ne erişimi sağlayacak. Bunun yanı sıra iki potansiyel düşman olan Rusya’ya güneyden, İran’a ise kuzeyden askeri altyapı çıkış noktası sağlayacak. Böyle bir kararın en büyük lobiciliğini Türkiye yapacak. Fakat ABD dahil geriye kalan tüm ülkeler bunun altına uzun tartışmalara girmeden imza atar. Böylece Ankara’nın bölgedeki rolü de dengelenmiş olacak. Şu anda Azerbaycan’a nüfuz etme konusunda Ankara tekel konumunda. Fakat ittifak çerçevesinde bu nüfuzu en azından Amerikalılar ile paylaşmak zorunda kalacak.”

NATO sopasını gösteren gazete “Eğer Artsakh Ermeni olarak kalırsa bu bölge Azerbaycan’ın Bakü’deki iktidardan bağımsız olarak Kuzey Atlantik Paktı’na girişine engel olacaktır. Dağlık Karabağ konusundan Bakü’de hiçbir iktidar vazgeçemez. İşin ilkesi bu. Sonuç olarak uluslararası tanınırlığı olmayan Ermeni devletinin kurtarılması RF açısından siyasi bir görev haline dönüşüyor.” görüşüyle Rusya’nın Ermenistan’ı kendi güvenliği için desteklemesi gerektiğini savunmuş, kamu diplomasisi faaliyetlerinden yöneticileri ve halki etkileme metodunu uygulamıştır.⁵

Kommersant gazetesi ise 3 Kasım tarihinde Türkiye’yi düşman göstererek Rus kamuoyunda öfke ve nefret duyulması konusunda etkili olabilecek, “Erdoğan’ın eski Sovyetler Birliği topraklarındaki hırsı Karabağ ile sınırlı değil.”

⁴ Vzglyad (2020). Karabağ’da ateşkesi kim ve neden bozuyor? ВЗГЛЯД / Кто и почему срывает перемирие в Карабахе :: В мире (vz.ru) (Erişim Tarihi: 13 Eylül 2020).

⁵ VZGLYAD (2020). Dağlık Karabağ’ın kurtuluşu Rusya’nın güvenliği için önemlidir? ВЗГЛЯД / Спасение Нагорного Карабаха важно для безопасности России :: Политика (vz.ru) Erişim Tarihi: 3 Kasım 2020).

başlıklı bir haber yayınladı.

Kommersant gazetesi gözlemcisi olarak nitelediği Maksim Yusin'in "Yusin, Rusya'nın son derece zor bir durumda kaldığını, Türkiye Cumhurbaşkanı'nın Post Sovyet coğrafyasındaki hırsının ise uluslararası tanınırlığı olmayan cumhuriyetle sınırlı olmadığını düşünüyor." şeklindeki iddiasını manşete taşımıştır.

Sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti ile ilgili sorunu Azerbaycan-Türkiye koalisyonunun kuvvet yoluyla çözerek yeni bir statüko belirleyip belirlemeyeceği endişesi taşıyan gazete, Moskova'nın bölgedeki ve dünyadaki prestiji açısından bu belki de en kötü senaryo olurdu. Post Sovyet coğrafyasında yeni bir statükonun Moskova'nın katılımı olmadan ve dışarıdan oyuncularla belirlenmesi korkunç bir hadise olur. Dış oyuncuların en aktif katılımcısı Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve onun eski Sovyetler Birliği topraklarındaki hırsı sadece DK ile sınırlı değil." iddiasını tekrarlamıştır.⁶

Azerbaycan kamuoyunu etkilemeye yönelik 4 Kasım 2020 tarihli haberinde Lenta, "Rus gazeteci, Azerbaycan'da Türklere karşı isyan hazırlığı olduğunu açıkladı." başlığını kullandı. Rus gazeteci Semyon Pegov, Azerbaycan ile Türkiye arasındaki mezhepsel farklılığın hoşnutsuzluğa yol açtığını iddiası ve gerçeklerle hiçbir alakası bulunmayan "Büyük çoğunluğu Şii olan Azerbaycanlı askerler, Türk gizli servisi ve Sünni olan Türkiye yanlısı terör gruplarının saha komutanlarının lehine olacak şekilde komutadan uzaklaştırıldıklarından ötürü huzursuzlar." şeklindeki ifadeleri öne çıkarılmıştır.⁷

Ria Novosti gazetesi savaşın ikinci günü, "Duma Dışişleri Komitesi üyesi Elena Panina'nın Türkiye Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın yaptığı Ermenistan'ın Azerbaycan'ı işgaline son vermesi gerektiğine ilişkin açıklamasının zor bir durumda" ateşe yağ dökmek gibi tehlikeli ifadeler olarak değerlendirdiğine dikkati çekti.

Gazete Panina'nın, "Erdoğan, 'güç' imajını pekiştirmeye çalışıyor. Ancak kendisi, Ermenistan ve Azerbaycan arasında yeni bir savaşın Türkiye dahil olmak üzere kimsenin işine yaramayacağını anlamıyor olamaz. Ortaya çıkmasında ekseriyetle kendisinin suçlu olduğu Suriye'den gelen mülteci akını Erdoğan'a yetmiyor mu?" şeklindeki ifadelerini aktararak Bakü'nün yasal çabasına dünya kamuoyunun destek vermemesi için mülteci tehlikesi bulunduğu yönünde endişeye sürükleyici mesajları öne çıkarmıştır.⁸

Gazete 6 Ekim 2020 yılında ise Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed'in, "Kendisi Libya'daki teröristleri destekliyor. Geçen günlerde Azerbaycan ile Ermenistan arasında Dağlık Karabağ'da başlayan sorunun baş kıskırtıcısı ve başlatıcısıdır." şeklindeki suçlamaları ile "Suriye Arap Cumhuriyeti'nden militanların Dağlık Karabağ'a sevk edildiğini ve Şam'ın bunu doğrulayabileceğine"

⁶ Kommersant (2020). Erdoğan'ın eski SSCB topraklarındaki emelleri Karabağ ile sınırlı değil <https://www.kommersant.ru/doc/4558319> Erişim Tarihi: 4 Kasım 2020).

⁷ Lenta (2020). Azerbaycan'da Türklere karşı isyan hazırlığı olduğunu açıkladı. <https://lenta.ru/news/2020/11/04/bunt/> (Erişim Tarihi: 4 Kasım 2020).

⁸ Panina (2020). Erdoğan, 'güç' imajını pekiştirmeye çalışıyor. <https://ria.ru/20200928/erdogan-1577899705.html> (Erişim Tarihi: 28 Eylül 2020).

ilişkin iddialarına yer vererek uluslararası kamuoyunda Türkiye ve Cumhurbaşkanlığı Erdoğan'a tepki oluşturulmasına katkıda bulunmak istemiştir.⁹

Ria Novosti aynı günkü bir diğer haberinde askeri bilimler doktoru Konstantin Sivkov'un, Azerbaycan'ın Türkiye tarafından aktif şekilde desteklenmesini sorumsuz bir adım olarak nitelmesini ve böyle bir desteğin Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "siyasi intiharı olduğu yorumunu başlığa taşımıştır.

Sivkov'un "Gerçekten Dağlık Karabağ'daki savaşı başlatan bizzat Erdoğan'dır. Uzun süredir bu bölge sakindi, son birkaç yıldır orada hiçbir şey değişmedi ve durduk yerde birden askeri eylemler başlıyor." şeklinde sözlerine yer vermiş, ayrıca Türkiye'nin beyanlarıyla ABD, Fransa ve Rusya'ya karşı çıkararak dünyanın farklı noktalarında aynı anda birden fazla ihtilafa girdiğini ve Ankara'nın Karabağ'daki saldırıyı kışkırtıp Moskova'nın desteğini riske attığını vurgulayarak yine korkutma ve sindirme hedefli yöntem izlemiştir.¹⁰

13 Ekim 2020 yılında ise Ria Novosti, Ermenistan Dışişleri Bakanı Zohrab Mnatsakanyan'ın "Türkiye yanlısı silahlı teröristlerin yardımına başvuran Azerbaycan, bölgemizde Türkiye'nin nüfuzunun ve uluslararası terörün yayılmasının zemini haline geldi. Terör örgütlerini beslemeye ve teşvik etmeye yönelik bu politika ve bunlara ilaveten Güney Kafkasya'ya koridor açma hedefi sadece bölgemizde değil bölgemizin dışında da şiddette ve terör faaliyetlerinde yeni bir artışa yol açma tehlikesini barındırıyor." şeklindeki sözlerine yer vermiş, bu açıklama da korkutma hedefli propagandaları destekler nitelikte olmuştur.¹¹

Türkiye'ye yönelik kara propaganda nitelikli haberlerini sürdüren Ria Novosti ertesi günkü haberinde Rus uzman Konstantin Sivkov'un Türkiye'nin Azerbaycan'ı ateşkesten vazgeçmesi için kışkırttığı şeklindeki sözlerini başlığa çekmiştir.

Rusya Jeopolitik Sorunlar Akademisi Başkanı Sivkov, basına verdiği beyanatta, "Azerbaycan, Moskova'da varılan ateşkes anlaşmasını çok kaba bir şekilde ihlal etti. Bu açıkça Aliyev'i askeri eylemleri sürdürmeye zorlayan Türkiye'nin önerisiyle yapıldı." şeklinde ifadelerine yer vermiştir.¹²

Ria Novosti, 23 Ekim tarihli haberinde "Tereddüt etmiyoruz... Türkiye eski SSCB alanında savaşmaya hazır mı?" başlıklı haberinde, Rusya Bilimler Akademisi Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Başuzmanı Stanislav İvanov'un Erdoğan'ın Azerbaycan'a destek vermeye çok istekli olmasının daha önce de yürüttüğü politikanın devamı olduğu yönündeki iddialarıyla

⁹ Panina (2020). <https://ria.ru/20201006/karabakh-1578356443.html> Erişim Tarihi: 6 Ekim 2020).

¹⁰ Sputnik (2020). "Siyasi İntiharı Olduğu Yorumunu Başlığa Taşımıştır." <https://radiosputnik.ria.ru/20201006/turtsiya-1578421168.html> (Erişim Tarihi: 06 Ekim 2020)

¹¹ Ria Novosti (2020). Ermenistan Dışişleri Bakanı Zohrab Mnatsakanyan'ın Açıklaması <https://ria.ru/20201012/boeviki-1579419889.html> (Erişim Tarihi: 13 Ekim 2020).

¹² Ria Novosti (2020). Türkiye'nin Azerbaycan'ı ateşkesten vazgeçmesi için kışkırttı <https://ria.ru/20201014/karabakh-1579756569.html> (Erişim Tarihi: 14 Ekim 2020)

“Aliyev güç seçeneğine itildi. Erdoğan ise Suriye, Libya ve Katar’dan sonra reytingi yükseltmek istiyor. Ermenistan’ı zayıflatmak Erdoğan için ilkesel olarak önemli.” şeklindeki sözlerini yayımlayarak Erdoğan’ı Rus kamuoyunda düşmanlaştırma propagandasını sürdürmüştür.¹³

Nezavisimaya gazetesinde de ulusal ve uluslararası kamuoyunu Türkiye’ye karşı kışkırtmak amaçlı bir haber yayımlamıştır. 6 Ekim 2020’de yayımlanan “Büyük Turan İnşası Karabağ Savaşıyla başlıyor.” başlıklı haberde Türkiye’nin Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerinde “Turan devleti” kurmaya çalıştığı iddia edilmiştir.

Robert Ten adlı Orta Asya uzmanının görüşleri üzerinden korku yaymaya çalışan Nezavisimaya Gazeta, Ten’in Türkiye’nin Türkistan’da birkaç yıldır konumunu kuvvetlendirdiğine dikkati çektiği, Özbekistan’ın eski lideri İslam Kerimov’un 10 yıl önce Türkiye’ye mesafeli davrandığı hatta 2012 yılında ülkede Türk dizilerini yasakladığını ancak ölümünden sonra 2017’de Taşkent’te iki ülke arasında askeri ve teknik iş birliğini öngören geniş bir anlaşma yapıldığı, anlaşmanın Özbek askerlerin Türkiye’de eğitim almasını da öngördüğü, 2019 yılında ise Türk birliklerinin Foriş atış poligonunda görüldüğü, Pakistan ile ortak tatbikatlar gerçekleştirildiği yönündeki ifadelerini aktarmıştır. Gazete ayrıca, Azerbaycan’ın zafer kazanmasıyla “Dağlık Karabağ’dan on binlerce mültecinin çıkması müttefik olan Rusya Federasyonu için insani felakete dönüşebilir.” yorumunda bulunmuştur.

Bu örneklerde görüldüğü gibi Moskova yönetimi ve Rus kamuoyu yönlendirilmeye çalışılmakta ve topluma korku pompalanmaktadır.¹⁴

Tsargrad gazetesi de aynı gün benzer biçimde “Rusya’yı içeriden parçalamak: Erdoğan’ın ordusu artık Moskova’da” başlıklı haberi servis etmiştir. Gazetenin bu haberi, Rus kamuoyunu “korkuya ve endişeye sürükleyici ve Azerbaycan diasporasını hedef gösteren” nitelikte kara propaganda öğeleri taşımaktadır.

Psikolojik hareket metotlarının hemen hepsini içinde barındıran haberlere imza atan Tsargrad gazetesinin, Türkiye ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’a yönelik ithamlarından bir diğeri de Batılı ülkelerle işbirliği yaparak Rusya’yı yıkmaya çalışmakla suçlaması olmuştur:

“Kendisini Osmanlı İmparatorluğu’nun yeni sultanı olarak gösteren Erdoğan’ın iştahı sadece Azerbaycan ile sınırlı kalmıyor. Erdoğan Orta Asya’nın tamamını da kontrol altına almak istiyor. Bunlar öylesine “istekler” değil. Temmuz 2020’de Erdoğan’ın arkadaşı olan Richard Moore İngiliz istihbarat servisi MI6’nın yöneticisi oldu. Rusya ve Çin’e karşı “Büyük Turan” kurma stratejisi Albion sahillerinde onaylandı. Yani bunun gerçekleşmesi için sadece Erdoğan değil aynı zamanda Post-Sovyet coğrafyasında son derece kuvvetli olan Britanya lobisi, dünyanın en iyi istihbarat servisleri ve Moskova’dakiler de dahil

¹³ Ria Novosti (2020). Tereddüt etmiyoruz... Türkiye eski SSCB alanında savaşmaya hazır mı? <https://ria.ru/20201023/turtsiya-1581068745.html> (Erişim Tarihi: 23 Ekim 2020)

¹⁴ Nezavisimaya (2020). “Büyük Turan İnşası Karabağ Savaşıyla başlıyor” (https://www.ng.ru/armies/2020-10-06/1_7982_caucasus.html) (Erişim Tarihi: 6 Ekim 2020).

olmak üzere İngilizlerin nüfuzu altında olan bütün casuslar çalışacaklar.”

Haberin devamında, yaşanan gelişmelerin Erdoğan ve onun arkasında olduğunu öne sürdüğü Batılı gizli servislerin Rusya'nın devlet yapısını yıkmaya yönelik ciddi tehdit doğurduğu ileri sürülerek, “Söz konusu tarafların şanslarının olduğunu kabul etmeliyiz. Rusya'nın içerisindeki karışıklıklara ek olarak NATO bloku sınırlarımızda provokasyon başlatabilir. Karışıklıkların büyümesi ve Rusya'da olayın kontrolünün kaybedilmesi durumunda ülkemize karşı askeri operasyon başlatılır.” denilmiştir.

“Casus Casusu Görünce Çomağını Saklarmış” ara başlığını kullanan gazete haberinde, Azerbaycan diasporasını hedef göstermiştir. Rusya'da iki milyonun üzerinde Azerbaycan diasporasının olduğunu ve 50 milyar dolarlık mal varlıklarının bulunduğunu ve bunun büyük çoğunluğunun Moskova'da yer aldığını belirten gazete, “Sadovod” ve “Food City” gibi Moskova'da bilinen varlıklar günlük bir milyar ruble cirosu olan yerler. Bunlar Moskova'daki Azerbaycan diasporasına ait. Azerbaycan yönetiminin ve istihbaratının ihtiyaçlarına, arzularına karşı son derece hassastır söz konusu diaspora.” ifadelerini kullanmıştır.

Azerbaycan diasporasını düşmanca faaliyet yürütmekle suçlayıp Rus kamuoyunu yönlendirici dil kullanan Tsargrad gazetesi, “Aliyev karar alma aşamasında bağımsız değil: Kendi etnik grubu olan Nahçıvanlılar üzerinde nüfuzunu kaybetti. Nahçıvan ciddi anlamda Erdoğan'ın nüfuzu altında bulunuyor. Bir taraftan da eşinin klanı olan Şirvanlıların etkisi altında.” ifadeleriyle Azerbaycan toplumunu da tahrik etmeye çalışmıştır.¹⁵

Sonuç

Azerbaycan'ın, Ermenistan ordusu tarafından 27 Eylül 2000 tarihinde başlatılan saldırılara karşılık vermesiyle birlikte Rus medyası, II. Karabağ Savaşı süreci boyunca Türkiye ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik kara propaganda faaliyeti yürüterek psikolojik hareket metotları uygulamıştır. Yayınlarında uzman görüşleri adı altında veya yapılan karşıt açıklamalar yoluyla Rus ve Ermeni toplumlarının yanı sıra hem Azerbaycan hem de uluslararası kamuoyunda, psikolojik hareketin en çok kullanılan metotlarından olan “toplumda ya da toplumlarda güven ve güvensizlik oluşturma, kitleleri aldatıp kışkırtmak, paniğe ve korkuya sevk etmek, bireyleri sosyal gelişmelere karşı ilgisizleştirmek, toplum önderlerini itibarsızlaştırmak ve söylenti yaymak, ülkedeki anlaşmazlıkları körüklemek ve direnç kırmak” metotlarına başvurmuştur (Altınalan 2015: 29).

Türkiye'yi ve Erdoğan'ı; “Turan'ı inşa etmek, bölgesel güç olmak, yeniden Osmanlı İmparatorluğunu kurma hedefiyle, Rusya'yı bölgeden söküp atmak için Batılılarla işbirliği yapmak, Azerbaycan'ı piyon gibi kullanmak ve NATO tehdidi” gibi iddialarla suçlayıp başta Rusya olmak üzere Azerbaycan, Gürcis-

¹⁵ Tsargrad Gazetesi (2020). Casus Casusu Görünce Çomağını Saklarmış https://tsargrad.tv/articles/razorvat-rossiju-iznutri-armija-jerdogana-uzhe-v-moskve_288077 (Erişim Tarihi: 13 Ekim 2020)

tan hatta eski Sovyet halkları ve yöneticileri etkilenmek istenmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından alınan çeşitli kararlarda, Dağlık Karabağ ve çevresindeki 7 bölgenin Azerbaycan toprağı olduğu vurgulanmasına rağmen söz konusu Rus medyası, Bakü yönetiminin karşı hamlesini, işgal altındaki topraklarını geri alma şeklinde değerlendirmemiş, Azerbaycan'a verdiği güçlü destek dolayısıyla Türkiye ve Erdoğan'ı tehdit olarak gösterip Ermenistan'ın yanında yer alanması gerektiği yönünde yayımlar yapmıştır.

Kaynakça

- Altınalan, H.: (Kamu Diplomasisinde Medyanın Rolü: Anadolu Ajansı Örneği, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Genel Gazetecilik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015.
- Kommersant (2020): Erdoğan'ın eski SSCB topraklarındaki emelleri Karabağ ile sınırlı değil <https://www.kommersant.ru/doc/4558319> Erişim Tarihi: 4 Kasım 2020).
- Lenta (2020): Azerbaycan'da Türklere karşı isyan hazırlığı olduğunu açıkladı. <https://lenta.ru/news/2020/11/04/bunt/> (Erişim Tarihi: 4 Kasım 2020).
- Nezavisimaya (2020): "Büyük Turan İnşası Karabağ Savaşıyla başlıyor" (https://www.ng.ru/armies/2020-10-06/1_7982_caucasus.html) (Erişim Tarihi: 6 Ekim 2020).
- Panina (2020): <https://ria.ru/20201006/karabakh-1578356443.html> Erişim Tarihi: 6 Ekim 2020).
- Panina (2020): Erdoğan, 'güç' imajını pekiştirmeye çalışıyor. <https://ria.ru/20200928/erdogan-1577899705.html> (Erişim Tarihi: 28 Eylül 2020).
- Ria Novosti (2020). Ermenistan Dışişleri Bakanı Zohrab Mnatsakanyan'ın Açıklaması <https://ria.ru/20201012/boeviki-1579419889.html> (Erişim Tarihi: 13 Ekim 2020).
- Ria Novosti (2020): Tereddüt etmiyoruz... Türkiye eski SSCB alanında savaşmaya hazır mı? <https://ria.ru/20201023/turtsiya-1581068745.html> (Erişim Tarihi: 23 Ekim 2020)
- Ria Novosti (2020): Türkiye'nin Azerbaycan'ı ateşkesten vazgeçmesi için kıskırttı <https://ria.ru/20201014/karabakh-1579756569.html> (Erişim Tarihi: 14 Ekim 2020)
- Sputnik (2020): "Siyasi İntiharı Olduğu Yorumunu Başlığa Taşımıştır." <https://radiosputnik.ria.ru/20201006/turtsiya-1578421168.html> (Erişim Tarihi: 06 Ekim 2020)
- Tsargrad Gazetesi (2020): Casus Casusu Görünce Çomağımı Saklarmış https://tsargrad.tv/articles/razorvat-rossiju-iznutri-armiya-jerdogana-uzhe-v-moskve_288077 (Erişim Tarihi: 13 Ekim 2020)
- VZGLYAD (2020): Dağlık Karabağ'ın kurtuluşu Rusya'nın güvenliği için önemlidir? ВЗГЛЯД / Спасение Нагорного Карабаха важно для безопасности России :: Политика (vz.ru) Erişim Tarihi: 3 Kasım 2020).
- VZGLYAD (2020): Gürcistan, Türkiye'nin Kafkasya'daki bir sonraki kurbanı

- olacak ВЗГЛЯД / Грузия станет следующей жертвой Турции на Кавказе
:: Автор Геворг Мирзаян (vz.ru) Erişim Tarihi: 12 Eylül 2020).
- VZGLYAD (2020): Karabağ'da ateşkesi kim ve neden bozuyor? ВЗГЛЯД / Кто
и почему срывает перемирие в Карабахе :: В мире (vz.ru) Erişim Tarihi:
13 Eylül 2020).
- VZGLYAD (2020): Türkiye Güney Kafkasya'da savaş bahanesi arıyor [https://
vz.ru/opinions/2020/9/27/1062492.html](https://vz.ru/opinions/2020/9/27/1062492.html) (Erişim Tarihi 27 Eylül 2020).
- VZGLYAD (2020): Türkiye uğruna Azerbaycan yeni düşmanlar edinmeye
başladı <https://vz.ru/world/2020/10/9/1064410.html> (Erişim Tarihi: 9
Ekim 2020).

Extended Abstract

Erdogan And Turkiye In The Russian Media During The 2nd Karabakh War

During the collapse of the Soviet Socialist Republic (USSR), Armenians started an invasion operation in 1991, opposing Nagorno-Karabakh's dependence on Azerbaijan. After Azerbaijan declared its independence, it declared the Nagorno-Karabakh Republic. Armenians occupied Khankendi on 28 December 1991, then Khojaly, Shusha, Lachin, Hovavend, Kelbecer, Agdere, Agdam, Cevrayil, Fizuli, Gubadli and finally Zangilan on 29 October 1993. Thus, Gubadli captured 7 regions (Kelbecer, Agdam, Fizuli, Cevrayil, Zangilan, Lachin) in Nagorno-Karabakh and Karabakh consisting of Armenians, Khankend, Shusha, Agdere, Hovavend and Khojaly. Russia played a decisive role in every important development during and after the occupation of 20 percent of the Armenian lands of Azerbaijan. The Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) established the MINSK Group on March 24, 1992 in order to promote the peaceful resolution of the conflict that emerged with the occupation and to mediate between the parties. Russia, France and America were brought to the co-chairmanship of MINSK. Due to its role here, Russia has clearly followed a policy in favor of Armenia, even though it has made a statement that it is neutral. In this study, the broadcasting policy of various media organizations in Russia against Turkey during the Second Karabakh War will be discussed. In the study, it will also be interpreted in detail whether the media organizations in question are biased, what strategy they follow, the arguments they use while accusing and the methods of psychological warfare they apply.

Russia played a decisive role in the occupation of Karabakh and in every important development after it, and the policy followed by Moscow was effective in the growth of the problem or in reaching a ceasefire. Although Russia makes a statement that it is neutral, it faces the accusation that it follows a pro-Armenian policy. In this study, the broadcasting policy of various media organizations in Russia against Turkiye during the 2nd Karabakh War will be discussed. Whether the media organizations in question are biased, what strategy they follow, the arguments they use while accusing and the psychological warfare methods they apply will be discussed.

From the 1990's, when the Karabakh conflict escalated, to the ceasefire, the Moscow administration was decisive in every important development regarding the issue. It also interprets Russia's attempt in the Karabakh War, which prevented the last step towards a complete solution of the problem by liberating the entire territory of Azerbaijan from occupation, within this framework. Turkiye, which assisted them in the steps taken by Azerbaijan to liberate the lands under Armenian occupation for nearly 30 years, has been subjected to heavy accusations and accusations from the Russian media.

In addition to the national public, international public and Azerbaijani public, news were also published in the Russian media, especially for the Georgian public, and statements accusing Türkiye and President Recep Tayyip Erdoğan were included throughout the war.

As a result of this interpretation, with Azerbaijan's response to the attacks launched by the Armenian army on September 27th 2000, the Russian media used psychological operations methods by making black propaganda against Turkey and President Recep Tayyip Erdoğan. "Creating trust and distrust in the society or societies, deceiving and provoking the masses, causing panic and fear," which is one of the most used methods of psychological operations, both in the Russian and Armenian publics, in the Azerbaijani public, and in the international public opinion, under the name of expert opinions or through opposing statements in their publications, used methods such as making individuals indifferent to social developments, discrediting community leaders and spreading rumors, fueling disagreements in the country and breaking resistance.

Accusing Türkiye and Erdoğan of collaborating with the Westerners to drive Russia out of the region, using Azerbaijan as a pawn and accusing it of NATO threat allegations, with the goal of building Turan, becoming a regional power, re-establishing the Ottoman Empire, society, societies and administrators tried to influence. Although it was emphasized in various resolutions taken by the United Nations Security Council that Nagorno-Karabakh and the 7 regions around it were Azerbaijani territory, the Russian media did not evaluate the Baku administration's counter move as taking back the occupied lands, and viewed Türkiye and Erdoğan as a threat due to its strong support to Azerbaijan. and made publications to support Armenia.